

Een puntensysteem voor groene diensten in Midden-Delfland

Voorstel voor duurzame beloning van groene diensten uit het Groenfonds Midden-Delfland

*Vereniging voor agrarisch
natuur- en landschapsbeheer*

*Westelijke Land- en Tuinbouw Organisatie
Afdeling "Delflands Groen"*

Een puntensysteem voor groene diensten in Midden-Delfland

Voorstel voor duurzame beloning van groene diensten uit het Groenfonds Midden-Delfland

Advies in opdracht van de Vereniging voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer 'Vockestaert' en WLTO-afdeling 'Delflands Groen'

opgesteld door:

Paul Terwan (Paul Terwan onderzoek & advies)
Barbara Rodenburg (Natuurlijk Platteland West)

Paul Terwan
onderzoek & advies

Schipluiden, november 2004

© Vockestaert en WLTO-Delflands Groen.
Overname van delen van deze tekst is
toegestaan, mits met bronvermelding.
Foto omslag: Gerard de Hoog

Voorwoord

Midden-Delfland is ooit een “patio-landschap” genoemd. Omgeven als het is door zichtbare stedelijke bebouwing, geeft deze aanduiding zowel de problematiek als de waarde van dit gebied weer. Maar het is niet alleen de ruimtelijke expansiedrift in dit dichtbevolkte deel van Nederland die de openheid en de landschappelijke kwaliteit van Midden-Delfland kan bedreigen. De dreiging komt ook van binnenuit. En dan gaat het om de toekomst van de landbouw, de melkveehouderij in het bijzonder, die om verschillende redenen niet al te rooskleurig is.

Zonder overdrijving kan echter worden gesteld, dat de boeren in het “Kleine Groene Hart” nu en in de toekomst een wezenlijke rol vervullen met betrekking tot de instandhouding en de duurzame ontwikkeling van dit gebied. Maar dat betekent tegelijkertijd dat zij in staat moeten worden gesteld hun bedrijf op basis van een gezond toekomstperspectief te kunnen uitoefenen. Daarvoor zijn structurele maatregelen onontbeerlijk. Een beschouwing hierover valt echter buiten het bestek van het voorliggende rapport, dat handelt over de zogeheten groene diensten en de beloning daarvoor.

Indien de samenleving, en dus ook de politiek, voor de boer een rol ziet weggelegd ten aanzien van landschapsonderhoud en agrarisch natuurbeheer, ligt het voor de hand dat hier vergoedingen tegenover staan. Anders kan er sprake zijn van inkomensderving in relatie tot de primaire agrarische productie.

Boeren moeten dus in Midden-Delfland kunnen blijven boeren. Dit uit eigen belang, maar vooral ook uit maatschappelijke overwegingen. De bewoners van de stedelijke gebieden in de naaste omgeving blijken immers steeds meer behoefte te hebben aan recreatie in een open landschap, waaraan Midden-Delfland voldoet. Zo'n landschap vraagt echter wel om actief beheer en onderhoud. Om die reden is dan ook een puntensysteem ontwikkeld ten behoeve van het uitvoeren van groene diensten door de boeren. Op basis hiervan kunnen zij die dit wensen en daarvoor in aanmerking komen, in de toekomst betalingen uit het Groenfonds ontvangen. De aanpak is in zoverre ook interessant, omdat deze wellicht in andere agrarische gebieden in Nederland toepasbaar kan zijn.

Gefinancierd door het Groenfonds i.o., de provincie Zuid-Holland en het Architectuurfonds (voor wat betreft de cultuurhistorie), is onder verantwoordelijkheid van de Werkgroep Groenfonds van de Agrarische Natuurvereniging Vockestaert en de Afdeling Delflands Groen van de WLTO een voorstel voor een puntensysteem ontwikkeld. Daarbij werd een wezenlijke bijdrage geleverd door Paul Terwan onderzoek & advies en Natuurlijk Platteland West.

Graag maak ik van deze gelegenheid gebruik het College van Burgemeester en Wethouders van de Gemeente Midden-Delfland en de andere bij het Groenfonds i.o. betrokken gemeenten te danken voor hun steun en vertrouwen. Dat geldt ook voor het bestuur van het Architectuurfonds. Maar vooral ook moet de deskundige en inventieve inbreng van Paul Terwan en Barbara Rodenburg worden genoemd en geroemd.

Verder gaat mijn dank uit naar de leden van de werkgroep die, ondanks hun drukke bezigheden als boer, de nodige tijd hebben vrijgemaakt. Hun inzet en die van het secretariaat heeft geleid tot het rapport dat voor U ligt. Tenslotte zijn verscheidene personen en organisaties geraadpleegd. Voor hun inbreng spreek ik graag mijn waardering uit. Met name noem ik de Midden-Delflandvereniging en de Stichting Midden-Delfland is Mensenwerk. Samenwerking tussen de organisaties, die zich inzetten voor het behoud en de duurzame ontwikkeling van Midden-Delfland is van het grootste belang.

Waar het nu om gaat, is een voortvarende uitvoering van het puntensysteem. De daadkracht van het bestuur van het Groenfonds zien de boeren in Midden-Delfland graag tegemoet.

Jaap Pieters
voorzitter van de Werkgroep Groenfonds van de Agrarische Natuurvereniging
Vockestaert en de Afdeling Delflands Groen van de WLTO

Inhoud

Voorwoord

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding	1
2. Werkwijze	3
3. Uitgangspunten	5
3.1 Welke groene diensten- modulaire opbouw	5
3.2 Vraag- of aanbodgestuurd?	5
3.3 Toegankelijkheid van het systeem	5
3.3 Welke typen betalingen?	6
3.4 Geen betaling van reeds subsidiabele zaken; voorkomen van dubbelbetaling	6
3.5 Vanaf wanneer betalen – goede landbouwpraktijk	8
4. Het puntensysteem	9
4.1 Keuze voor een puntensysteem	9
4.2 Eenmalige betalingen op begroting, structurele in punten	9
4.3 Onderscheid in drie boxen	10
4.4 Bonuspunten	11
4.5 Waarop zijn de puntenscores gebaseerd?	13
4.6 Resultaten rekenexercitie bedrijfsnatuurplannen	14
5. Organisatie en verdere ontwikkeling van het puntensysteem	17
5.1 Naar een gebiedsofferte	17
5.2 Contracten en handhaving	17
5.3 Uitvoeringsstructuur	19
5.4 Staatssteunprocedure	19
5.5 Mogelijkheden voor gefaseerde invoering	21
Bijlage: Toelichting op de maatregelen van het puntensysteem	23

Samenvatting

Midden-Delfland vormt een kleine groene enclave in een sterk verstedelijkt deel van de Randstad: tussen Delft, Den Haag en Schiedam. Het door de omwonenden zeer gewaardeerde open weidelandschap wordt in sterke mate gedragen door de rundveehouderij. De veehouderij staat echter sterk onder druk. Willen landschap en veehouderij overeind blijven, dan is betaling van 'groene plattelandsdiensten' een zinvolle weg: zo kunnen tegelijk de kwaliteit van het gebied en de economische basis van de veehouderij verbeteren. Om die diensten te kunnen financieren hebben enkele gemeenten een opmerkelijk initiatief genomen: de oprichting van een regionaal Groenfonds. Dit rapport beschrijft hoe vanuit dit fonds de gewenste groene diensten kunnen worden gefinancierd.

De te belonen diensten zijn vooralsnog beperkt tot het viertal natuur/biodiversiteit, landschap, cultuurhistorie en toegankelijkheid. Uitgangspunt is dat het moet gaan om diensten die aanvullend zijn op bestaande beloningsmogelijkheden, zoals het Programma Beheer van het ministerie van LNV of de provinciale subsidieregeling voor landschapselementen. Dit uitgangspunt betekent:

- dat het Groenfonds inhoudelijk (typen diensten) aanvullend moet zijn op bestaand instrumentarium;
- dat het Groenfonds soms als vangnet kan fungeren voor regelingen die in Midden-Delfland niet van kracht zijn of uit budgettaire oogpunt geen soelaas bieden. Zodra maatregelen echter uit andere bronnen financierbaar zijn, vervalt de financiering vanuit het Groenfonds.

Net als in sommige andere landen (Oostenrijk, Engeland) is gekozen voor een puntensysteem, waarbij de punten corresponderen met Euro's. Het puntensysteem voor Midden-Delfland bestaat uit met drie modules of boxen:

1. Een box met algemene deelnamevoorwaarden. Hiervoor wordt niet betaald. Deze is te zien als een regionale invulling van 'goede landbouwpraktijk'.
2. Een box met zeven samenhangende maatregelen die tezamen de zogeheten 'basis-landschapspremie' opleveren, een pakket bedoeld voor instandhouding en versterking van het open weidegebied. Dit is te zien als een 'bergboerenpremie-plus'.
3. Een box met ruim 40 afzonderlijk te belonen maatregelen in de sfeer van natuur, landschap, cultuurhistorie en toegankelijkheid.

Het puntensysteem omvat louter maatregelen in de sfeer van periodiek onderhoud en beheer en is bedoeld voor duurzame beloning hiervan. Eenmalige investeringen maken geen deel uit van het systeem, maar worden apart in beeld gebracht en voor financiering voorgedragen.

Het puntensysteem is getoetst aan de resultaten van 50 bedrijfsnatuurplannen die mede in het kader van het project zijn opgesteld. Dat wil zeggen: op basis van de actuele en potentiële 'groene diensten' van grondgebruikers is bezien of de puntentoekenning voldoende is uitgebalanceerd. Op basis van deze exercitie is het puntensysteem op onderdelen aangepast.

De puntenscores zijn op voorhand ‘Brussel-proof’ berekend. Dat wil zeggen: ze gaan uit van de betalingsgrondslagen die de Europese Commissie toestaat (gederfde inkomsten en/of noodzakelijke kosten, vermeerderd met een stimuleringspremie van maximaal 20%. Hoewel het de Groenfondsgemeenten niet mikken op EU-medefinanciering, gelden deze grondslagen ook voor staatssteun (zoals de groenfondsuitgaven in Brusselse termen worden gekwalificeerd).

Het puntensysteem wordt binnenkort aan de Europese Commissie voorgelegd ter toetsing (staatssteuntoets). Daarnaast bereiden de gemeenten een voorstel voor eenmalige investeringen voor in de sfeer van landschap en cultuurhistorie. Deze investeringen hoeven niet het hele staatssteuntraject te doorlopen en kunnen daardoor eerder starten.

Het is de bedoeling dat agrarische natuurvereniging Vockestaert straks, als het puntensysteem wordt goedgekeurd, de uitvoering op zich neemt. Daartoe zal Vockestaert een intekening onder grondgebruikers organiseren en op basis daarvan een ‘offerte’ uitbrengen aan het Groenfondsbestuur. Als die wordt goedgekeurd, zal Vockestaert contracten sluiten met de grondgebruikers en protocollen opstellen voor controle, sanctionering, monitoring en evaluatie. Vockestaert zal daarbij op zijn beurt worden gecontroleerd door een onafhankelijke organisatie.

Nu het Groenfonds daadwerkelijk in oprichting is en het puntensysteem klaarligt, staat alles in de startblokken om te beginnen met betaling van groene diensten.

1. Inleiding

Achtergrond

Midden-Delfland is een relatief open weidegebied van enkele duizenden hectares in een sterk verstedelijkte omgeving tussen Delft, Den Haag en Schiedam. De agrarische sector – vooral de veehouderij – is de belangrijkste ‘drager’ en beheerder van het landschap en de daaraan verbonden natuurwaarden. Het voortbestaan van de agrarische sector, en daarmee van het landschap, staat echter onder druk van verstedelijking, hoge grondprijzen en de lage (wereld)marktprijzen. Om de landbouw te behouden als beheerder, worden – naast verbeteringen in de primaire productie – aanvullende inkomensmogelijkheden gezocht: verbreding. Goede mogelijkheden hiervoor liggen in behoud en versterking van het door de stedelijke bevolking zeer gewaardeerde open landschap (rust, ruimte, natuur, aantrekkelijke recreatiemogelijkheden). De bestaande subsidieregelingen voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer bieden hiertoe slechts beperkt soelaas. Daarom hebben gemeenten, agrarische natuurvereniging Vockestaert en WLTO-afdeling Delflands Groen de handen ineengeslagen voor de ontwikkeling en betaling van een breed scala aan groene diensten.

Intergemeentelijk groenfonds

Onder het motto ‘voor wie altijd wacht komt alles te laat’ hebben de gemeenten Schipluiden (thans met Maasland de gemeente Midden-Delfland geheten), Delft en Den Haag een Groenfonds voor Midden-Delfland in het leven geroepen, gevuld met vooralsnog ca €7,5 mln. Aan Vockestaert is gevraagd om samen met Delflands Groen een betalingssysteem voor groene diensten uit te werken dat vanuit dit fonds kan worden betaald. Hiermee is begin 2003 een werkgroep van deze twee organisaties aan de slag gegaan.

Inwerkingtreding verschillende malen uitgesteld

Aanvankelijk lag het in de bedoeling om het betalingssysteem voor groene diensten reeds voorjaar 2003 in werking te laten treden. Gedurende de ontwikkelingsfase werd echter duidelijk dat deze planning voor zowel de werkgroep als de gemeenten te optimistisch was. Daarom is ervoor gekozen om zomer 2003 ‘droog te zwemmen’ met het betalingssysteem met het oog op introductie eind 2003 (zie ook hoofdstuk 2). Eind 2003 werd echter ook duidelijk dat de vereiste staatssteunprocedure voor verdere vertraging zou gaan zorgen, reden waarom voorstellen zijn ontwikkeld voor een gefaseerde invoering van (betaling van) groene diensten (zie ook § 5.4 en 5.5).

Onderdeel van breder scala aan producten

Deze rapportage gaat primair over het puntensysteem voor groene diensten, één van de belangrijke beoogde bestedingen van het Groenfonds Midden-Delfland. Het rapport maakt echter onderdeel uit van een breder scala aan producten die alle deel uitmaken van het proces om te komen tot een operationeel Groenfonds, maar die veelal niet officieel zijn gepubliceerd:

- aparte notities voor de Groenfonds-gemeenten over (a) de resultaten van de 50 opgestelde bedrijfsnatuurplannen; (b) de omrekening hiervan naar punten en de rekenexercities om te beoordelen of het puntensysteem werkbaar is. Deze producten zijn eveneens begeleid door de werkgroep van Vockestaert en WLTO;

- een set stukken voor de staatssteuntoets, waaronder een samenvatting van het puntensysteem en een uitgebreide onderbouwing van de vergoedingen, c.q. de puntentoekenning. Deze stukken zijn tot stand gekomen onder auspiciën van de gemeente Midden-Delfland;
- gemeentelijke stukken over de organisatie van het Groenfonds, waaronder de concept-statuten van het fonds. Deze notities maken eveneens onderdeel uit van de stukken voor de staatssteuntoets.

Omdat het proces naar de operationalisering van het Groenfonds nog niet is afgerond en de staatssteunprocedure nog moet worden doorlopen, moet deze rapportage worden gezien als een tussenstand.

Dankwoord

De totstandkoming van het puntensysteem is intensief begeleid door een werkgroep met deelnemers van agrarische natuurvereniging Vockestaert en WLTO (afdeling Delflands Groen). Hierin namen, in wisselende samenstelling, deel:

- Arnold van Adrichem;
- Herman Docters van Leeuwen;
- Gertjan Hooijmans;
- Bert van der Kooij;
- Marleen Lekkerkerk;
- Nico van Paassen;
- Jaap Pieters;
- Cees Sonneveld;
- Gerard van Winden.

De werkgroep heeft gedurende de idee-ontwikkeling overleg gevoerd met verschillende partijen in het gebied. Hier willen we met name noemen:

- de gemeente Midden-Delfland, en met name Christiaan van der Kamp, Ingrid ter Woorst en Kees Boks;
- de stichting Midden-Delfland is Mensenwerk, en met name Pia van Oord en Epko Bult.

Daarnaast heeft Peter van Velzen (Restauro BV) een belangrijke bijdrage geleverd aan het onderdeel cultuurhistorie. Ferry van der Lans (Vockestaert), Aletta van der Zijden en Maurice Kruk (Landschapsbeheer Zuid-Holland) hebben de bedrijfsplannen opgesteld en getoetst op basis waarvan het puntensysteem is geijkt.

Leeswijzer

In deze rapportage beschrijven we achtereenvolgens:

- de wijze waarop het puntensysteem tot stand is gekomen (hoofdstuk 2);
- de gehanteerde uitgangspunten bij de ontwikkeling van het systeem (hoofdstuk 3);
- de opzet van het systeem: de feitelijke puntentoekenning (hoofdstuk 4);
- de organisatie en verdere ontwikkeling van het systeem (hoofdstuk 5).

2. Werkwijze

Activiteiten eerste helft 2003

Zoals gezegd is het project uitgevoerd door een werkgroep van Vockestaert en Delflands Groen, daarbij terzijde gestaan door *Paul Terwan onderzoek & advies* en Natuurlijk Platteland West, de koepel van agrarische natuurverenigingen in West-Nederland. De werkgroep heeft de ideevorming in februari 2003 gepresenteerd aan en bediscussieerd met een breed scala aan relevante gebiedsorganisaties en in april 2003 aan de leden van Vockestaert en Delflands Groen. Ook is regelmatig overlegd met de gemeente Schipluiden, aanspreekpunt vanuit de Groenfonds-gemeenten.

Daarnaast heeft afstemming plaatsgevonden met het project “Investeren in ecologie” van Landschapsbeheer Nederland. In het kader van dit project is het Centrum voor Landbouw en Milieu (CLM) in overleg met de gemeente Schipluiden een proefproject gestart in Midden-Delfland met betrekking tot de opzet en organisatie van een regionaal landschapsfonds. In het kader van ditzelfde project heeft Vockestaert een promotiebudget beschikbaar gesteld gekregen om sponsors en donateurs te werven in de stedelijke omgeving van Midden-Delfland.

Alle bevindingen, inclusief uiteraard de beoogde opzet van het puntensysteem, zijn medio 2003 vastgelegd in een notitie die op beperkte schaal is verspreid. Omdat inmiddels duidelijk was dat de invoering van het puntensysteem zou worden uitgesteld, heeft deze notitie het karakter gekregen van een tussenrapportage.

Activiteiten tweede helft 2003

Voorjaar 2003 is gekozen voor een aanpak in tweeën:

1. De tweede helft van 2003 wordt benut voor het opstellen van een groot aantal bedrijfsnatuurplannen, die immers de basis moeten vormen voor de toekomstige puntentoekenning en voor de financiering van eenmalige investeringen. Hiertoe is een nieuwe projectaanvraag opgesteld, die het Groenfonds in mei 2003 heeft goedgekeurd. In de tweede helft van 2003 heeft Vockestaert vervolgens (daarbij begeleid door Landschapsbeheer Zuid-Holland) 50 bedrijfsplannen opgesteld. De resultaten van dit project zijn verwoord in een aparte notitie.
2. De resultaten van de bedrijfsplannen worden gebruikt om het puntensysteem te vervolmaken. Nadat de bedrijfsplannen waren opgesteld, zijn eind 2003 en begin 2004 aan de hand van de plannen rekenexercities uitgevoerd met het concept-puntensysteem. Op basis hiervan is het systeem verder ‘uitgebalanceerd’. De resultaten daarvan zijn verwerkt in de onderhavige rapportage.

Activiteiten 2004

Daarnaast heeft werkgroep tussen herfst 2003 en herfst 2004 de volgende activiteiten ontplooid:

1. getrokken door de gemeente Midden-Delfland zijn voorbereidingen getroffen voor de staatssteunprocedure. Daartoe zijn onder meer (zie ook § 5.4):
  - twee zogeheten notificatieformulieren ingevuld voor melding aan de Europese Commissie van het voornemen tot staatssteun;
  - de puntentoekenning, c.q. de vergoedingen voor de verschillende maatregelen nader onderbouwd;

- overleggen gevoerd met en commentaren en suggesties verzameld van de ministeries van LNV en van BZK.

Op het moment van schrijven kan de aanvraag elk moment officieel in Brussel worden ingediend.

2. in overleg met de Stichting Midden-Delfland is Mensenwerk en met Peter van Velzen (RESTAURO Architecten BV) is een onderdeel 'cultuurhistorie' toegevoegd. Aanvankelijk was besloten om dit pas later toe te voegen. Toen echter bleek dat de staatssteunprocedure opnieuw moet worden doorlopen als het bestede budget toeneemt met meer dan 20%, is dit - voor Midden-Delfland zeer kansrijke - onderdeel alsnog toegevoegd.

3. Uitgangspunten

In dit hoofdstuk beschrijven we een aantal uitgangspunten en randvoorwaarden bij de ontwikkeling van het betalingssysteem.

3.1 Welke groene diensten - modulaire opbouw

De werkgroep heeft ervoor gekozen om ‘klein’ te beginnen en het systeem zo vorm te geven dat gaandeweg gewenste aanvullingen kunnen worden toegevoegd: een modulaire opbouw. Vooral nog zijn vooral diensten opgenomen die we als waarachtig ‘groen’ kunnen definiëren en die we alle onder de zogeheten collectieve goederen kunnen scharen:

- landschap;
- natuur c.q. biodiversiteit;
- cultuurhistorie;
- toegankelijkheid van het landelijk gebied.

In een later stadium kunnen naar believen andere boxen worden toegevoegd, zoals waterbeheer, recreatie en toerisme, zorg, dierenwelzijn en milieu. Wel moet worden bedacht dat bij een substantiële stijging van het betrokken overheidsbudget de staatssteunprocedure opnieuw moet worden doorlopen.

3.2 Vraag- of aanbodgestuurd?

De geselecteerde groene diensten zijn voornamelijk vooral aanbodgericht tot stand gekomen. Dat wil zeggen: Vockestaert en WLTO hebben geïnventariseerd welke maatregelen in aanmerking komen. Deze maatregelen zijn echter wel besproken en akkoord bevonden door de financiers (de betrokken gemeenten) en de relevante gebiedsorganisaties. In die zin zijn deze wel gefiatteerd door een belangrijk deel van de ‘vragers’. Daarbij moet worden bedacht dat het groenfonds voorlopig louter is gevuld met overheidsgeld. Zodra het fonds mede de beschikking krijgt over private middelen, wordt het belangrijker om sterker ‘vraaggestuurd’ te gaan opereren.

3.3 Toegankelijkheid van het systeem

Willen de doelen van het groenfonds worden gerealiseerd, dan is het van belang:

- a. dat een substantieel deel van de bedrijven kan deelnemen aan het systeem. Dit betekent dat – althans voor een deel van de maatregelen – geen hoge inpasbaarheidsdrempels moeten worden opgeworpen;
- b. dat de diensten niettemin een duidelijke meerwaarde hebben voor het landelijk gebied van Midden-Delfland. De suggestie van ongerichte ‘landbouwsteun’ moet koste wat kost worden vermeden;
- c. dat de deelnemende bedrijven ook substantiële inkomsten kunnen genereren uit groene diensten. Hieraan zitten twee aspecten:

- de absolute omvang (per deelnemer) van de inkomsten uit groene diensten (zie ook § 4.6);
- de mate waarin de inkomsten werkelijk extra inkomenscapaciteit opleveren. Hier zit momenteel een spanning met de EU-eisen aan vergoedingen (zie § 4.5).

3.4 Welke typen betalingen?

In een betalingssysteem voor groene diensten gaat het om drie soorten betalingen:

1. Eenmalige investeringen / betalingen. Hieronder vallen bijvoorbeeld:
  - opstellen van bedrijfsnatuurplannen;
  - organisatie van cursussen;
  - aanleg, herstel en/of achterstallig onderhoud van natuur-, landschaps- en cultuurhistorische elementen. Het idee is om deze werkzaamheden te vergoeden op te basis van een begroting van maatregelen in het bedrijfsnatuurplan.
2. Jaarlijks terugkerende betalingen. Hieronder vallen bijvoorbeeld:
  - een ‘basis-landschapspremie’ voor het instandhouden van een waardevol cultuurlandschap;
  - jaarlijks onderhoud van natuur-, landschaps- en cultuurhistorische elementen;
  - natuurmaatregelen zoals ‘mozaïekbeheer’, gebruik van wildredders, opvang van wintergasten/grazende vogels en verbeteren van nest- en overwinteringsgelegenheid op en rond het erf;
  - openstelling bedrijf, educatie, educatieve ‘ontsluiting’ etc..
3. Uitvoeringskosten (werving, begeleiding, administratie, controle, monitoring etc.). Waar het gaat om de staatssteuntoets, nemen deze typen betalingen verschillende posities in (zie § 5.4 en 5.5).

3.5 Geen betaling van reeds subsidiabele zaken; voorkomen van dubbelbetaling

Bij het bestedingen uit het Groenfonds, dus ook voor het puntensysteem, gelden twee grondbeginselen:

1. Er wordt in principe niet betaald voor zaken die via andere (bestaande) subsidieregelingen financieerbaar zijn. Omdat deze regelingen in de praktijk niet altijd ‘benutbaar’ zijn, moet goed worden afgewogen welke in beginsel reeds subsidiabele zaken toch in het systeem worden opgenomen. Redenen daarvoor kunnen bijvoorbeeld zijn:
  - Midden-Delfland is niet aangewezen, c.q. begrensd als gebied waar de regeling van kracht is;
  - het budget van de regeling is uitgeput, zodat er feitelijk geen aanvraagmogelijkheid is;
  - het SAN-pakket en/of de bijbehorende vergoeding passen slecht in Midden-Delfland. Het puntensysteem kent hiervan op dit moment geen voorbeelden, maar in voorkomende gevallen zal dit dan goed moeten worden beargumenteerd.
2. Er wordt gewaakt voor dubbelbetaling voor eenzelfde dienst, en wel op twee manieren:

- door het hiervoor genoemde beginsel;
- door in de contracten een anti-cumulatiebeding op te nemen.

Hierna beschrijven we de verhouding tussen Groenfondsbestedingen, c.q. de groene diensten in het puntensysteem en bestaande regelingen, inclusief mogelijke spanningen daartussen.

Verhouding tot regelingen Programma Beheer (LNV)

Hierbij zijn de volgende maatregelen en beheerpakketten uit de Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer (SAN) in het geding:

- a. de voorgestelde basis-landschapspremie (zie hoofdstuk 4) omvat elementen van de *bergboerenregeling*. Er bestaan in Midden-Delfland zowel afzonderlijke bergboerenovereenkomsten (SAN-pakket 'landbouw met natuurlijke handicaps') als bergboerenbepalingen als onderdeel van Rbon- of SAN-contracten voor 'zwaar beheer' (maaidatumcontracten). Daarom zal op percelen waarop reeds bergboerenbeheer rust (dit moet de aanvragende agrariër zelf kenbaar maken), een verminderd aantal punten van de basis-landschapspremie worden toegekend. De reductie is evenredig met de mate waarin de maatregelen overlappen. Overigens verandert de toepassing van de bergboerenregeling zeer binnenkort: de bepalingen zullen niet langer onderdeel uitmaken van andere beheerspakketten en de werkingssfeer zal worden uitgebreid. Dit verandert echter niets aan de voorgestelde verhouding tot de basis-landschapspremie;
- b. de maatregelen voor ganzenopvang. Als we er van uitgaan dat het puntensysteem pas in 2006 operationeel wordt, zijn naar verwachting ook de SAN-pakketten voor wintergasten van kracht. Daarmee zal een deel van de ganzenmaatregelen in het puntensysteem kunnen worden overgenomen door het Programma Beheer, afhankelijk van de begrenzing van opvanggebieden (foerageergebieden) en de inpasbaarheid van de pakketten en vergoedingen. En voor overzomerende ganzen blijven de vergoedingsmogelijkheden zeer beperkt.
- c. de SAN-landschapspakketten. Deze zijn in Midden-Delfland niet van toepassing, omdat de provincie in zijn landschapsbegrenzingenplan alleen het Groene Hart (waarvan Midden-Delfland geen onderdeel uitmaakt) heeft begrensd. De landschapspakketten zijn wel opengesteld in natuurgebieden, maar daarvan profiteert slechts een klein aantal grondgebruikers.

Verhouding met andere LNV-regelingen

- a. In het puntensysteem zijn *zeldzame huisdierrassen* opgenomen omdat de desbetreffende LNV-subsidieregeling slechts een bescheiden budget kent en altijd snel is 'overtkend'.
- b. De subsidieregeling *Netwerk landelijke wandelpaden* betaalt voor openstelling van en inrichtingswerken aan wandelpaden door boerenland. Daarom zijn kerkenpaden (onderdeel cultuurhistorie) vooralsnog buiten het puntensysteem gehouden.

Verhouding met de provinciale SOL-regeling

Hoewel de provincie Zuid-Holland een Subsidieregeling Onderhoud Landschapselementen (SOL) heeft, zijn landschapselementen niettemin opgenomen in het puntensysteem. De afgelopen jaren was het SOL-budget dusdanig uitgeput dat de financieringskansen nihil waren. Door wijzigingen in het Programma Beheer komt er op termijn wellicht meer ruimte om landschapelementen vanuit de SOL te financieren.

Landschapsbeheer Zuid-Holland, dat de regeling voor de provincie uitvoert, heeft al wel ramingen gemaakt van het benodigde budget. Zodra landschapselementen via de SOL kunnen worden betaald, hoeven ze uiteraard niet langer ten laste te komen van het Groenfonds.

Groenfonds als loket?

Bij de relatie met andere subsidieregelingen moet het volgende worden bedacht:

- a. Het Groenfonds, c.q. zijn uitvoeringsorganisatie Vockestaert zou het ideaal vinden als alle aanvragen voor natuur, landschap, cultuurhistorie en toegankelijkheid bij haar binnenkwamen (loketfunctie). De grondgebruiker hoeft dan slechts bij één loket een aanvraag in te dienen en het Groenfonds, c.q. zijn uitvoeringsorganisatie, zoekt uit welke regeling het meest geëigend is. Vockestaert is nu reeds aanvrager van alle natuurbeheer onder het Programma Beheer.
- b. Het Groenfonds kan - mits daarvoor goede redenen zijn - natuurlijk altijd een regionale 'kop' zetten op bestaande subsidies. Dat is bijvoorbeeld overwogen voor de Bergboerenregeling (landbouw met natuurlijke handicaps), waar het SAN-pakket slechts de helft betaalt van het door Brussel toegestane maximum van €200,- per ha. Hiervan is echter afgezien omdat het basis-landschapspakket inhoudelijk de voorkeur genoot boven het bergboerenpakket en omdat ook bij een kop op de bergboerenpremie onverkort de staatssteunprocedure moet worden doorlopen.

3.6 Vanaf wanneer betalen – goede landbouwpraktijk

Er loopt een nog onbesliste discussie over de invulling van Goede Landbouwpraktijk (GLP). Het ministerie heeft GLP vooralsnog ingevuld op het niveau van het wettelijk verplichte, maar een aantal maatschappelijke organisaties denkt daar anders over. Voor Brussel is beloning alleen geoorloofd voor maatregelen die uitstijgen boven GLP. In het betalingssysteem is dit opgelost door een scheiding aan te brengen tussen maatregelen die een bedrijf sowieso moet nakomen om in aanmerking te komen voor betaling (= GLP) en diensten die geld opleveren – zie hoofdstuk 4.

4. Het puntensysteem

4.1 Keuze voor een puntensysteem

Al in een vroeg stadium heeft de werkgroep een principekeuze gemaakt voor vormgeving van het betalingssysteem als een puntensysteem. Een puntensysteem is een indirecte (elke punt is een bedrag in Euro's waard), maar op onderdelen elegantere wijze van belonen. Daarbij zijn twee sporen verkend:

- puntensystemen voor natuur- en landschapsbeheer zoals die elders worden toegepast (m.n. in Duitsland en Oostenrijk);
- het idee van een zogeheten basis-landschapspremie, dat maatschappelijk steeds breder wordt ondersteund (o.a. door de Stichting Natuur en Milieu en de Raad voor het Landelijk Gebied) en ook in andere gebieden (bijv. het Land van Wijk en Wouden) in discussie is. Ook in het buitenland (Frankrijk, Engeland) worden inmiddels zulke systemen toegepast – zie de kadertjes in dit hoofdstuk.

De invullingen die tot dusverre zijn bedacht, zijn gebaseerd op het volgende idee: een vast bedrag voorzien van een vaste serie eisen/criteria. Er kan echter ook andersom worden gewerkt: een breed scala aan scorecriteria die elk een bepaald aantal punten waard zijn. De totale score bepaalt de uiteindelijke beloning. Hierbij hoeft dus niet elk bedrijf aan dezelfde set eisen te voldoen. Dat was ook het idee achter het idee van Duurzame Ondernemerspunten (DOP) dat In Natura (thans Natuurlijk Platteland West) enkele jaren terug lanceerde: elk bedrijf kan dan zijn eigen 'groene profileringsrichting' kiezen. Ook het Oostenrijkse systeem werkt op deze manier. Het systeem dat we voor Midden-Delfland voorstellen, bestaat uit een mix van de twee geschetste benaderingen (zie § 4.3).

4.2 Eenmalige betalingen op begroting, structurele in punten

Voorstel is om eenmalige bedrijfsinvesteringen 'contant' te betalen op basis van een begroting in het op te stellen bedrijfsnatuurplan (het beschikken over zo'n plan is een deelnamevoorwaarde). Als we ervan uitgaan dat eenmalige investeringen in bedrijfsnatuurplannen nu al eenmalig worden gefinancierd (zie hoofdstuk 5), gaat het met name om zaken als:

- aanleg, herstel en/of achterstallig onderhoud van natuur-, landschaps- en cultuurhistorische elementen;
- eventuele inrichtingsinvesteringen.

Maatregelen in de sfeer van jaarlijks terugkerend beheer worden opgenomen in het puntensysteem. Ook hiervoor is het bedrijfsnatuurplan het toetsingskader. Zo kan worden voorkomen dat er streek- of bedrijfsvreemde zaken worden gefinancierd.

Voor deze tweedeling zijn twee redenen:

- eenmalige investeringen laten zich lastiger in normbedragen uitdrukken dan regulier onderhoud en beheer;
- bepaalde eenmalige investeringen kennen een ander EU-regime waar het gaat om staatssteun (zie § 5.4).

Eenmalige subsidies koppelen aan onderhoudsplicht

Om te voorkomen dat er eenmalige zaken worden gefinancierd zonder dat er zicht is op duurzaam beheer, stellen we voor om een koppeling aan te brengen tussen aanleg en beheer. Dat wil zeggen: eenmalige investeringen worden alleen gehonoreerd als er tegelijk een aanvraag wordt gedaan voor beheer, een koppeling dus aan een onderhoudsplicht. Ook hiervoor is het bedrijfsplan het toetsingskader.

Uitvoerings- en scholingskosten apart begroten

Daarnaast is op gebieds- of organisatieniveau sprake van de volgende eenmalige kosten:

- scholingsactiviteiten (bijv. cursussen);
- uitvoeringskosten (werving, begeleiding, administratie, controle, monitoring etc.).

Deze laatste activiteiten hoeven uiteraard niet te worden gebaseerd op een begroting in het bedrijfsnatuurplan, maar zijn eenmalige ‘projecten’ die buiten het puntensysteem om bij het Groenfonds kunnen worden ingediend.

4.3 Onderscheid in drie boxen

Het voorgestelde puntensysteem is opgebouwd uit drie boxen (zie tabel 1):

1. De eerste ‘box’ bestaat uit vier maatregelen die een bedrijf sowieso moet nakomen om in aanmerking te komen voor punten, maar die zelf geen punten opleveren. Deze maatregelen zijn een regionale invulling en toespitsing van ‘Goede Landbouwpraktijk’ (GLP).
2. De tweede box bevat zeven samenhangende maatregelen die tezamen een vaste ‘basis-landschapspremie’ (een vast aantal punten) opleveren. Het gaat hier om een cluster van maatregelen die behoud van het waardevolle cultuurlandschap waarborgen. Omdat de bepalingen in deze box gedeeltelijk overlappen met die in een bergboerenovereenkomst, wordt de basis-landschapspremie op percelen met een bergboerenovereenkomst met eenderde verminderd.
3. De derde box bevat een keuzelijst van groene diensten die ieder voor zich punten opleveren. Deze lijst is flexibel en kan periodiek worden aangepast en uitgebreid. Hij bestaat op dit moment uit:
  - a. zes maatregelen op het gebied van natuur / biodiversiteit;
  - b. twaalf maatregelen op het gebied van landschapsonderhoud;
  - c. twintig maatregelen ten behoeve van het onderhoud van cultuurhistorische elementen, verdeeld in vier categorieën (historische hoofdgebouwen, historische bijgebouwen, karakteristieke bijzondere bijgebouwen en karakteristieke elementen erf en landschap. Vijf van de elementen kennen op hun beurt nog weer een onderverdeling in een stenen en houten uitvoering.
  - d. één maatregel ten behoeve van de openstelling van het land ten behoeve van recreanten;
  - e. twee maatregelen ten behoeve van educatie (medewerking aan open dagen en excursies).

Al met al omvat de derde box maatregelen ten behoeve van 38 natuur-, landschaps- en cultuurhistorische elementen en 3 maatregelen in de sfeer van toegankelijkheid en openstelling.

De precieze bepalingen bij de maatregelen in de verschillende boxen beschrijven we in meer detail in de bijlage.

4.4 Bonuspunten

Er kunnen bonuspunten worden toegekend voor aspecten of maatregelen die ecologische meerwaarde opleveren. Dat zijn met name:

- duurzaamheid;
- volledig-graslandbedrijven;
- aaneengeslotenheid.

Duurzaamheid

Om de duurzaamheid van de beheerafspraken te bevorderen, is het voorstel om extra punten toe te kennen naarmate de maatregelen over een langere periode worden overeengekomen. Zo zou voor elk (extra) jaar het puntentotaal per bedrijf met een bepaald percentage kunnen worden verhoogd. Dat zou als volgt kunnen werken:

- a. omdat het in Europees verband is geaccepteerd dat contracten minimaal 5 jaar lopen en de contracten op basis van het Programma Beheer 6 jaar, stellen we voor om de toeslag toe te kennen voor contracten langer dan 6 jaar. Omdat de Europese Commissie de contractlengte beperkt tot maximaal 10 jaar (er liggen weliswaar voorstellen om dit maximum op te rekken, maar het is onzeker of de Commissie deze overneemt), is de bandbreedte bescheiden;
- b. de toeslag bedraagt steeds 5% voor elke twee jaar extra contractduur:
  - contracten van 7 en 8 jaar: 5% extra punten;
  - contracten van 9 en 10 jaar: 10% extra punten.

Volledig-graslandbedrijven

Uit landschappelijk oogpunt willen we een extra stimulans geven voor (versterking van) het overheersende graslandkarakter van het gebied. Dachten we aanvankelijk aan een apart te betalen maatregel 'opheffen van snijmaïsteelt', voorstel is nu om 5% bonuspunten toe te kennen aan 'volledig-graslandbedrijven'. Deze 5% geldt alleen over het totaal van de punten voor de basis-landschapspremie.

Aaneengeslotenheid

Aaneengeslotenheid, c.q. de schaal van de getroffen maatregelen bepaalt mede het landschappelijk en ecologisch rendement. Ook andere landen (zoals Zwitserland) kennen soms bonussen toe voor een bijdrage aan 'ecologische netwerken'. Omdat aaneengeslotenheid vooralsnog lastig is te operationaliseren, verdient dit aspect nadere uitwerking. Wellicht kan hieraan het lopende Alterra-project bijdragen waarin – mede op basis van de individuele bedrijfsplannen – een regionaal natuurplan wordt opgesteld.

Vooralsnog niet operationeel

Omdat het ministerie van LNV negatief adviseert over de verdedigbaarheid van dit type bonussen bij de Europese Commissie (er is overal al een maximum bonus van 20% toegerekend; zie § 4.5), zijn de bonuspunten vooralsnog niet in het puntensysteem opgenomen. Later, bijvoorbeeld onder een nieuwe EU-richtlijn voor plattelandontwikkeling, kunnen deze desgewenst alsnog operationeel worden gemaakt.

Tabel 1. Puntensysteem groene diensten Midden-Delfland. Elke punt levert €10,- op.

maatregel	punten per jaar	eenheid
Box 1: onbetaalde maatregelen (basisvoorwaarden)	geen	
1. Lidmaatschap agrarische natuurvereniging		
2. In bezit van bedrijfsnatuurplan		
3. Representatief bedrijf / opgeruimd erf		
4. Deelname aan weidevogelbescherming		
Box 2: basis-landschapspremie (vast aantal punten voor hele box)	15*	per ha voor toepassen alle maatregelen in box
1. Instandhouden kavelpatroon		
2. Instandhouden sloot- en greppelpatronen		
3. Instandhouden bestaande landschapselementen		
4. Instandhouden van historische gebouwen		
5. Instandhouden grasland, afzien van grondbewerking		
6. Alleen pleksgewijze chemische onkruidbestrijding in grasland		
7. Weidegang (rund)vee		
Box 3: maatregelen die afzonderlijk punten opleveren		
<u>Natuur / biodiversiteit</u>		
1. Beweiding met zeldzame huisdierrassen		
- runderen	10	dier
- schapen	2	dier
2. Gedogen van ganzen en andere wintergasten	15	ha opvang
3. Gedogen van overzomerende ganzen	25	ha opvang
4. Gebruik van een wildredder bij het maaien	0,5	ha maailand
5. Toepassen van uitgekende mozaïekplanning graslandgebruik:		
- planvorming en administratie	44	bedrijf
- hectarepremie	3,5	ha maailand
▪ of: bij maaien in loonwerk	5	ha maailand
▪ of: bij afvoer gras in loonwerk	22	maaitrap
6. Instandhouden oud grasland (>10 jaar)	6	ha
<u>Landschapselementen</u>		
7. Onderhoud van geriefhoutbosjes (afzetten eens per 10 jaar)	375**	ha
8. Onderhoud van houtsingels (afzetten eens per 10 jaar)	375	ha
9. Onderhoud van elzensingels (afzetten eens per 10 jaar)	8	100 m
10. Onderhoud van hagen en heggen (snoei eens per 4-6 jaar)	4	100 m
11. Onderhoud van knotbomen (afzetten eens per 3 jaar)	0,5	boom
12. Onderhoud van leibomen		
- stamdiameter < 10 cm	2,5	boom
- stamdiameter > 10 cm	5	boom
13. Onderhoud van hoogstamfruit:		
- jaarlijkse snoei	1,5	boom
- inboeten	6,5	boom
14. Onderhoud van erfbeplanting	op begroting	
15. Onderhoud van rietkragen / rietlanden:		
- oppervlakte tot 1.000 m ²	204	ha
- oppervlakte 1.000 – 2.500 m ²	156	ha
- oppervlakte > 2.500 m ²	108	ha
16. Onderhoud natuurlijke oevers:		
- jaarlijks beheer	204	ha
- afrastering	5	100 m
17. Onderhoud van terrastaluds:		
- jaarlijks beheer	204	ha
- afrastering	5	100 m
18. Onderhoud van poelen:		
- diameter tot 75 m ²	5	poel
- diameter 75 – 175 m ²	8	poel

<u>Cultuurhistorie**</u>		
19. Historisch hoofdgebouw		
a. woongedeelte	35	element
b. stalgedeelte	36	element
20. Historische bijgebouwen:		
a. karakteristieke bijgebouwen steen	12	element
b. idem hout	26	element
c. reguliere bijgebouwen steen	3,5	element
d. idem hout	25	element
e. open hooiberg betonpalen of stalen kap	1,5	element
21. Karakteristieke bijzondere bijgebouwen:		
a. open hooiberg houten roeden en kap	6	element
b. historische onderdelen boenhok	2	element
c. karmolen steen	4	element
d. karmolen hout	10	element
e. melkhuisje steen	1,5	element
f. melkhuisje hout	8	element
g. bakhuisje	2	element
h. zomerhuisje	2	element
i. prieel	10	element
j. buiten-w.c.	5	element
k. melkbocht	8	element
l. originele waterput	0,25	element
m. lage betonsilo kuilgras	0,5	element
n. rieten dak alle gebouwde elementen	0,02	m ²
22. Karakteristieke elementen erf en landschap		
a. boerentuin (> 50 m ²)	10	element
b. oude klinkerbestrating	0,2	10 m ²
c. erfverharding met grind	0,2	10 m ²
d. stenen heultje (bruggetje)	2,5	element
e. metalen haaltje (ophaalbruggetje)	3	element
f. stalen weidemolen	5	element
<u>Toegankelijkheid</u>		
23. Openstelling land voor recreanten (wandelmroutes etc.)	13	dagdeel
<u>Educatie</u>		
24. Openstelling bedrijf voor publieksactiviteiten	13	dagdeel
25. Openstelling bedrijf voor scholen	13	dagdeel

* 10 punten voor hectares waarvoor een bergboerenovereenkomst geldt

** jaarlijkse punten voor werkzaamheden die slechts eens per x jaar aan de orde zijn, dus het puntentotaal per onderhoudsbeurt is een veelvoud hiervan

4.5 Waarop zijn de puntenscores gebaseerd?

Vooruitlopend op de toets door de Europese Commissie zijn de puntenscores (c.q. de vergoedingen) gebaseerd op de door Brussel toegestane berekeningsmethoden, te weten:

a. de benodigde hoeveelheid arbeids- en machine-uren die met het beheer is gemoeid.

Daar waar geen voorbeeldberekeningen beschikbaar waren (vanuit het Programma Beheer of de provinciale subsidieregeling voor landschapselementen), is een eigen kostenberekening gemaakt:

- waar het gaat om natuur- en landschapsbeheer is de arbeid in alle gevallen verrekend tegen een tarief van €27,50 per uur en machine-uren (incl. arbeid) tegen een gemiddeld uurtarief van €57,50. Deze tarieven zijn gekozen op basis van gemiddelde loonwerktarieven voor verschillende werkzaamheden, waarbij

- we – als werkzaamheden niet in loonwerk worden uitgevoerd – de agrariër zelf beschouwen als ‘groene loonwerker’;
- waar het gaat om onderhoud van cultuurhistorische elementen, zijn de tarieven van de verschillende betrokken vaklieden gehanteerd inclusief de kosten van materieel en materialen. Hier zijn bovendien niet alle onderhoudskosten verrekend, maar alleen de *meerkosten* ten opzichte van het onderhoud van een niet-historisch gebouw of element. Het aandeel meerkosten verschilt per element en is steeds vermeld bij de beschrijving van de maatregelen in de bijlage.
  - b. opbrengstderving die door de maatregelen ontstaat. Hierbij is onder meer gerekend met een voederwaarde-opbrengst van 8.800 kVEM per ha grasland en een gemiddelde kVEM-prijs (aankoop snijmaïs) van €0,14;
  - c. de zo berekende vergoedingen zijn steeds vermeerderd met de maximaal door de EU toegestane stimuleringsbonus van 20%.

Met het oog op de staatssteuntoets is de vergoedingsberekening in detail onderbouwd. Deze berekening is niet in dit rapport opgenomen, maar vormt een bijlage bij de stukken voor de staatssteunprocedure en kan op verzoek worden ingezien.

4.6 Resultaten rekenexercitie bedrijfsnatuurplannen

In de tweede helft van 2003 zijn bedrijfsnatuurplannen opgesteld voor 50 (merendeels agrarische) bedrijven. In deze plannen komt onder meer naar voren:

- welke waarden (natuur, landschap, cultuurhistorie) er nu op het bedrijf aanwezig zijn;
- voor welke maatregelen gebruik wordt gemaakt van bestaande subsidieregelingen;
- in beperkte mate: welke plannen er zijn voor uitbreiding van het natuur- en landschapsbeheer.

De samenvattende resultaten van de 50 plannen zijn beschreven in een aparte notitie *Resultaten bedrijfsnatuurplannen Midden-Delfland*. Aannemend dat de grondgebruikers veel van de aanwezige waarden die in het puntensysteem zijn opgenomen ook actief zullen willen beheren, zijn rekenexercities uitgevoerd met het puntensysteem. Omdat tegelijk de vergoedingsberekeningen op onderdelen zijn herzien of verfijnd, heeft dit geleid tot een ‘dubbele’ aanpassing van het puntensysteem. Het puntensysteem zoals opgenomen in de tabel in dit hoofdstuk is de herziene, definitieve versie.

Over de rekenexercities met het puntensysteem is een vertrouwelijke notitie geschreven voor de Groenfondsgemeenten. We vermelden hier alleen de belangrijkste conclusies. Bij het lezen daarvan moet worden bedacht dat de plannen niet het karakter hebben gehad van een ‘voorintekening’ voor het puntensysteem. Voor de berekeningen is aangenomen dat de bedrijven belangstelling hebben voor actief beheer van hetgeen als ‘aanwezig’ is geïnventariseerd. Die animo kan in de praktijk kleiner blijken te zijn. Daar staat tegenover dat (a) de animo voor nieuwe natuur- en landschapselementen slechts mondjesmaat is geïnventariseerd en (b) de plannen betrekking hebben op ‘slechts’ tweederde van de bedrijven.

Verder is van belang dat de ‘module’ cultuurhistorie, nu een belangrijk onderdeel van het puntensysteem, pas is toegevoegd nadat de bedrijfsplannen waren opgesteld en de rekenexercitie was voltooid (zie hoofdstuk 2). De berekeningen zijn dus exclusief

cultuurhistorie en hebben alleen betrekking op landschap, natuur en toegankelijkheid, c.q. openstelling.

Enkele resultaten:

- a. De verhouding in puntenscore tussen de verschillende categorieën maatregelen is als volgt:
  - de landschapspremie maakt grofweg 40% uit van het totale aantal punten. Daarin is reeds verdisconteerd dat een deel van de bedrijven bergboerenvergoeding ontvangt. Als de werkingssfeer van de bergboerenregeling ook in Midden-Delfland wordt uitgebreid (LNV en de provincie Zuid-Holland hebben uitbreidingsvoorstellen ontwikkeld waarin de begrenzing in Midden-Delfland wordt verruimd), zal het fondsbeslag door de landschapspremie afnemen;
  - natuur en biodiversiteit (genetische diversiteit) zijn goed voor ruim eenderde van de totale puntenscore;
  - landschapselementen beslaan 16% van het puntentotaal;
  - openstelling en educatie beslaan 7% van het puntentotaal.
- b. Binnen de categorie natuur en biodiversiteit zijn het instandhouden van oud grasland en de opvang van winter- en zomerganzen goed voor een vrij groot deel van het puntentotaal. Kijken we naar het gemiddeld aantal punten per deelnemer, dan scoren naast deze maatregelen ook mozaïekplanning en zeldzame huisdierrassen goed.
- c. Binnen de categorie landschapselementen zijn de punten sterk verbrokkeld: hoogstamfruit gaat met afstand op kop, gevolgd door knotwilgen en geriefhoutbosjes. De relatief lage score voor landschapselementen heeft natuurlijk ook juist te maken met de gewaardeerde openheid van het landschap.
- d. Financieel beslaat het puntentotaal een bedrag tussen de 3 en 4 Euroton per jaar. Omgerekend per bedrijf zou het gaan om een gemiddeld bedrag van €6 à 8.000,- per jaar. Maar omdat het ongewis is hoe straks de aanmelding zal verlopen, zijn deze bedragen louter een indicatie. Ter vergelijking: via de SAN (beschikking 2004) komt er jaarlijks ruim €300.000,- naar het gebied, ofwel zo'n €3.900,- per deelnemer.

De graslandpremie in Frankrijk

Frankrijk heeft recent een graslandpremie ingesteld. We hebben hierover (nog) niet veel informatie. Er gelden in elk geval de volgende eisen:

- permanent handhaven van het grasland;
- onderhoud van heggen en sloten;
- bepaalde maximale veebezetting.

De premie bedraagt ca €50,- per ha per jaar, maar kan oplopen tot het viervoudige bij deelname aan bepaalde natuurbeheerprogramma's.

De basis-landschapspremie volgens de Stichting Natuur en Milieu

In het rapport *Op groene gronden* pleit de Stichting Natuur en Milieu (SNM) voor een landschapspremie voor grondgebonden bedrijfstakken. SNM denkt aan een premie van €100,- à €200,- per ha, die alleen in bijzondere gebieden (bijv. zeer open landschappen, zeer besloten landschappen, nationale landschappen, Belvédère-gebieden) moet worden toegekend. SNM doet de volgende voorzet voor criteria voor de veehouderij (die voor de akkerbouw laten we hier even achterwege):

- tenminste 3% van de grond met natuurbeheer;
- tenminste 5 kg/ha onder de fosfaat- en stikstofverliesnormen;
- indien nodig meewerken aan waterconservering/.vernatting;
- veebezetting lager dan 1,8 gve/ha, c.q. 1,8 melkkoeien per ha;
- per bedrijf minder dan 40 kg ammoniak per ha (incl. weidegang);
- voor stalemissie 4,4 kg ammoniak per dierplaats (50% reductie);
- overdag weidegang voor koeien.

SNM werkt dus niet met een puntensysteem, maar met een vaste premie als wordt voldaan aan een aantal eisen. Deze zijn bewust 'bovenwettelijk', omdat SNM anders problemen met Brussel verwacht.

Het Entry Level Scheme in Engeland

In Engeland is in 2003 in vier proefgebieden een nieuw programma van kracht geworden dat – in tegenstelling tot bestaande regelingen voor milieu, natuur en landschap – de lat laag legt en hoopt zo een groot deel van de boeren te bereiken. Boeren kunnen punten krijgen voor een breed scala aan 'groene' maatregelen. Elke punt staat voor £ 1,- (ca €1,50), maar er wordt pas tot betaling overgegaan als een bedrijf gemiddeld over de bedrijfsoppervlakte 30 punten per ha behaalt (15 punten per ha in extensief begraasde 'uplands').

Een paar voorbeelden van de puntentoekenning:

- gebruik van een zaadmengsel voor wilde vogels in grasland: 500 punten per ha;
- handhaven van permanent grasland (buiten bergboerengebieden): 11 punten per ha;
- gebruik van verschillende veerassen: 8 punten per ha;
- low-input permanent graslandbeheer in blokken van min. 15 ha: 55 punten per ha;
- onderhoud houtwallen: 30 punten per 100 m;
- slootonderhoud; 30 punten per 100 m;
- behoud van traditionele bedrijfsgebouwen: 2 punten per m² vloeroppervlak;
- creëren van bufferzones langs perceelsranden van 2 of 4 m breed: 10, resp. 20 punten per 100 m.

Het is de bedoeling dat het programma – als de proefprojecten slagen – vanaf 2005 landelijk van kracht zal worden.

5. Organisatie en verdere ontwikkeling van het puntensysteem

5.1 Naar een gebiedsofferte

Het puntensysteem omvat de diensten waarvoor de gezamenlijke gemeenten (binnenkort vertegenwoordigd door de Stichting Groenfonds Midden-Delfland) bereid zijn te betalen. De opgestelde bedrijfsnatuurplannen (het aantal is inmiddels opgelopen tot ca 65) geven een beeld van de mogelijk te ‘leveren’ diensten per bedrijf, maar hebben uitdrukkelijk niet het karakter gehad van een ‘voorintekening’ op het puntensysteem. Nu is het zaak om vraag en aanbod bijeen te brengen. Dat wil zeggen:

- Vockestaert en Delflands Groen beogen straks, als het Groenfonds volledig operationeel is en er reëel zicht is op groen licht uit Brussel, namens de grondgebruikers een gebiedsofferte in te dienen bij het Groenfonds. De grondgebruikers kunnen zowel agrariërs als niet-agrariërs zijn: in beginsel iedereen die in Midden-Delfland de omschreven diensten kan leveren. Hiertoe zal – parallel aan de werkwijze bij het Programma Beheer – een centrale intekening moeten worden georganiseerd;
- de offerte kan – na offertebesprekingen met het Groenfonds – leiden tot een meerjarig gebiedscontract voor groene diensten tussen het Groenfonds en de uitvoerende organisatie (zie § 5.3);
- vervolgens contracteert de uitvoerder het gebiedscontract individueel door naar de aangesloten leden. De bijbehorende uitvoeringskosten (zie ook § 5.2) zal de uitvoerende organisatie in de offerte meebegroten.

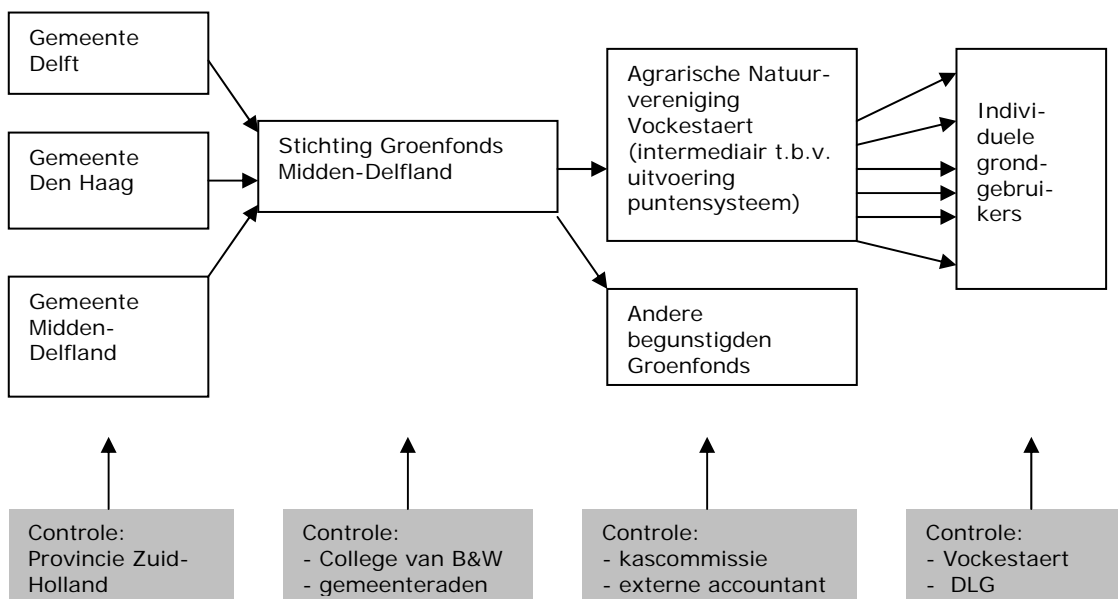
5.2 Contracten en handhaving

De concrete vastlegging in individuele contracten moet nog nader worden uitgewerkt. Hierbij gaat het met name om de volgende aspecten:

- a. In de contracten moet de ‘prestatie’ nauwkeurig worden omschreven: wat moet er precies worden geleverd? In de bijlage zijn de groene diensten nader gespecificeerd.
- b. Contractduur en mogelijkheden tot tussentijdse beëindiging. Hierbij moet een balans worden gevonden tussen (landschappelijke en ecologische) duurzaamheid en ruimte voor bedrijfsontwikkeling. Zoals gezegd gaan we uit van een minimum-contractduur van 5 jaar en een maximum van 10 jaar. De duurzaamheid van de contracten wordt vervolgens langs verschillende sporen bevorderd:
  - een sanctie (nader uit te werken) op tussentijdse beëindiging;
  - er worden ideeën ontwikkeld over een ‘vereveningssysteem’ op gebiedsniveau, waarbij tussentijdse opzeggingen door de uitvoerder worden gecompenseerd met nieuwe contracten elders. In bepaalde gevallen (bij sterk plaatsgebonden waarden) bestaat dan echter het risico van kapitaalvernietiging. Er moet dus worden afgesproken voor welke contractvormen zulke ‘verevening’ mogelijk is;
  - op langere termijn: stimuleren van duurzaamheid met extra punten bij langere contractduur (zie § 4.4).

- c. Controle en handhaving. Vockestaert hanteert nu reeds gedegen controle- en sanctieprotocollen bij de uitvoering van het Programma Beheer. Deze protocollen kunnen worden ‘omgeschreven’ voor toepassing van het puntensysteem, dat immers qua type maatregelen lijkt op de bestaande beheerpakketten. Ook bij de uitvoering van de controle stellen we een werkwijze analoog aan het Programma Beheer voor:
- de primaire controle vindt plaats door Vockestaert, c.q. de uitvoeringsorganisatie van het puntensysteem. Deze controleert elke deelnemer jaarlijks op het naleven van de contractvoorwaarden en de kwaliteit van de uitvoering;
  - bij maatregelen die slechts eens in de paar jaar aan de orde zijn (bijv. onderhoud van bepaalde landschaps- en cultuurhistorische elementen) vindt controle plaats op basis van een meldingsplicht van uitgevoerd werk door de deelnemer;
  - de secundaire controle vindt plaats door een organisatie als de Dienst Landelijk Gebied (DLG) of een andere specialistische organisatie. Deze moet de gehanteerde protocollen fiatteren en voert individuele dubbelcontroles uit bij 5% van de deelnemers.
- Voor zowel de primaire als de secundaire controle kunnen voor specialistische onderdelen (bijv. cultuurhistorie) ‘externe’ deskundigen worden ingeschakeld (voor cultuurhistorie bijv. de Stichting Midden-Delfland is Mensenwerk of de Monumentenwacht).
- d. Monitoring en evaluatie. Met (de beheerder van) het Groenfonds worden afspraken gemaakt over de wijze van monitoring en de frequentie van evalueren van de effecten van de overeengekomen groene diensten. De monitoring kan het best worden uitgevoerd door een onafhankelijke (derde) partij.

OVERZICHT GELDSTROMEN GROENFONDS MIDDEN-DELFLAND

5.3 Uitvoeringsstructuur

De uitvoering(sorganisatie) van het puntensysteem moet passen in de beoogde structuur van het Groenfonds als geheel. Deze is weergegeven in de figuur op de voorgaande pagina:

- de gemeenten (tot dusverre Midden-Delfland, Delft, Den Haag en Maasland) richten een stichting op die het beheer voert over de Groenfondsmiddelen en maken hun bijdrage over aan de stichting. De concept-statuten van de stichting zijn al geruime tijd gereed. In het stichtingsbestuur zijn de gemeenten op wethoudersniveau vertegenwoordigd;
- een deel van de fondsmiddelen wordt besteed aan eenmalige zaken (investeringen, tijdelijke projecten), een deel aan structurele betalingen. Voor het structurele deel beogen de gemeenten het geld te beleggen en uit het rendement daarvan de jaarlijks benodigde betalingen langdurig te financieren. De gemeente Midden-Delfland heeft daarvoor vooralsnog een termijn van 50 jaar gesteld;
- het puntensysteem voor groene diensten is één van de hoofdelementen van het structurele deel van de fondsbestedingen. De ‘gebiedsofferte’ hiervoor moet bij honorering worden uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van een rechtspersoon met volledige rechtsbevoegdheid. Dit zou heel goed Vockestaert (een vereniging) kunnen zijn. Alternatief is een aparte stichting van bijvoorbeeld Vockestaert en WLTO, waarin in gezamenlijkheid wordt besloten over aanvragen voor het puntensysteem, maar waarbij de praktische uitvoering goeddeels wordt uitbesteed aan Vockestaert. Ook andere relevante gebiedsorganisaties en externe deskundigen zouden desgewenst een adviserende of besluitvormende rol kunnen krijgen in de stichting;
- de intermediaire uitvoeringsorganisatie (zeg: Vockestaert) sluit contracten met individuele grondgebruikers. Zij moet daarbij vanwege de rechtsgelijkheid in beginsel alle aanvragers bedienen, of zij nu wel of geen lid zijn van de organisatie. In de deelname voorwaarden (box 1) is niettemin een lidmaatschaps criterium opgenomen, omdat dit belangrijke voordelen kan hebben waar het gaat om professionaliteit (bijv. volgens van cursussen en andere vormen van betrokkenheid bij het beheer van natuur, landschap en cultuurhistorie).

5.4 Staatssteunprocedure

Op basis van eerdere contacten bij het ministerie van LNV bestond de hoop dat de staatssteunprocedure kon worden vermeden als er sprake was van een zakelijke offerte van Vockestaert aan het Groenfonds. Die hoop bleek echter loos: betalingen aan boeren in de sfeer van ‘milieumaatregelen in de landbouw’ (incl. natuur en landschap) zijn in beginsel toegestaan, maar moeten wel de staatssteunprocedure doorlopen. Vanaf eind 2003 is de gemeente daarom bezig om deze procedure in gang te zetten. Op het moment van schrijven staan de betrokken ministerie (BZK en LNV) op het punt om alle documentatie naar Brussel te sturen. Omdat de procedure op dit moment al snel 1,5 à 2 jaar duurt en er intussen niet mag worden gestart, betekent dit een behoorlijke vertraging. Realistisch gesproken kan het puntensysteem op zijn vroegst begin 2006 starten.

Wel of niet toetsingsplichtig?

Per 1 januari 2004 zijn er veranderingen doorgevoerd in de regels voor staatssteun. De regels zien er nu als volgt uit:

1. *Niet meldingsplichtig* zijn alle steunmaatregelen waarvan het profijt:
  - niet (direct of indirect) terechtkomt bij individuele agrariërs. Bijvoorbeeld: een project waarin Vockestaert bedrijfsnatuurplannen opstelt of laat opstellen, of alle betalingen aan niet-agrarische grondgebruikers;
  - wel terechtkomt bij agrariërs, maar niet raakt aan (inkomsten uit) de agrarische bedrijfsvoering en productie. Bijvoorbeeld: een project waarin agrariërs een uurvergoeding krijgen voor de ontvangst van schoolklassen.
2. *Vrijgesteld van de gewone procedure, maar wel meldings- en rapportageplichtig* is steun voor eenmalige maatregelen (investeringen en zogenaamde ‘kapitaaluitgaven’). In de sfeer van groene diensten is de volgende steun toegestaan:
  - investeringen op landbouwbedrijven (incl. die in instandhouding en verbetering van het natuurlijke milieu). Hiervoor mag maximaal 40% steun worden verleend (en 50% in ‘probleemgebieden’, ofwel bergboerengebieden), verhoogd met 20% (resp. 25%) voor milieu- en natuurinvesteringen;
  - maatregelen ter behoud van waardevolle (traditionele) landschappen en cultureel erfgoed. Voor ‘erfgoedelementen’ die geen betekenis hebben voor de productieve bedrijfsvoering, mag maximaal 100% steun worden verleend tot een maximum van €10.000,- per bedrijf per jaar. Voor elementen die nog wel een rol spelen in de productie, is dat maximaal 60% (in bergboerengebieden 75%), op voorwaarde dat de investering niet leidt tot productieverhoging.
3. *Niet vrijgesteld* zijn alle overige steunmaatregelen. Kijken we naar de tabel in hoofdstuk 4, dan betekent dit dat bijna alle onderdelen uit de boxen 2 en 3 de staatssteunprocedure moeten doorlopen. Uitzondering zijn de maatregelen in de sfeer van educatie (nr. 20 en 21), omdat deze niet raken aan de agrarische productie.

Aandachtspunten

Omdat staatssteun voor maatregelen in de sfeer van milieu, natuur, landschap, cultuurhistorie en toegankelijkheid in principe is toegestaan en omdat alle vergoedingen (c.q. de puntentoekenning) zijn berekend conform de EU-criteria, zou het voorstel in beginsel een goede kans kunnen maken. Speciale aandacht verdienen de volgende aspecten:

- a. de relatie tot bestaande (landelijke) landbouw-milieuregelingen die al onderdeel uitmaken van het Plattelandsontwikkelingsplan dat Nederlands in Brussel heeft ingediend en dat het kader vormt voor overheidsmaatregelen in de sfeer van plattelandsontwikkeling. Het gaat dan met name om het Programma Beheer, de bergboerenregeling en de regeling voor zeldzame huiddierrassen. Hierover hebben we in § 3.5 een uitgebreide verhandeling opgenomen;
- b. de veranderingen in de Verordening Plattelandsontwikkeling per 2007. Hiervoor heeft de Europese Commissie nu een eerste voorstel gepubliceerd. Veel zaken die relevant zijn voor het puntensysteem, zoals de toegestane vergoedingsgrondslagen, blijven in dit voorstel onveranderd. Wel relevant is het voorstel om in bepaalde gevallen ‘offertes’ te kunnen vragen voor landbouw-milieumaatregelen, te beoordelen op grond van economische en ecologische criteria. Hierdoor wordt er iets meer ‘marktwerking’ mogelijk;

- c. de modulaire opbouw van het puntensysteem. De Europese Commissie biedt de mogelijkheid om (vooral i.v.m. inflatie) het budget waarvoor eenmaal goedkeuring is aangevraagd, met maximaal 20% te verhogen. Is de stijging groter, c.q. wordt de steunverlening uitgebreid tot nieuwe categorieën maatregelen (beide zijn bij het Groenfonds uitdrukkelijk de bedoeling!), dan moet opnieuw de staatssteunprocedure worden doorlopen. Dit was bijvoorbeeld de reden om de module 'cultuurhistorie' nu toch maar meteen op te nemen in het puntensysteem (zie hoofdstuk 2).

Nieuwe 'de minimis'-regeling voor de landbouw

Zeer recent is een 'de minimis'-regeling voor de landbouw van kracht geworden, die het mogelijk maakt om vrijelijk (zonder staatssteunprocedure) over een periode van drie jaar een bedrag van maximaal €3.000,- per bedrijf aan overheidssteun te verlenen. Deze regeling zou het – zij het financieel gezien op zeer beperkte schaal – mogelijk maken om een 'brug' te vormen naar de structurele steun waarvoor nu de toetsingsprocedure wordt doorlopen. In 2005 zou dan ineens het maximaal toegestane bedrag kunnen worden betaald, om vervolgens in 2006 van start te gaan met het getoetste puntensysteem. Omdat deze werkwijze naast de financiële beperking ook risico's kent (bijvoorbeeld: het puntensysteem wordt niet geheel goedgekeurd), zou naar betalingen moeten worden gezocht die niet teveel verwachtingen wekken, c.q. de betrokken deelnemers niet 'afhankelijk' maken van goedkeuring van het puntensysteem.

Betalingen aan *niet-agrarische bedrijven* vallen onder de veel ruimere 'de-minimis-regeling' voor het MKB, waarbij bedragen tot €100.000,- per bedrijf over een periode van drie jaar zijn vrijgesteld van voorafgaande goedkeuring. In dit geval is een voorwaarde dat de baten van de uitgevoerde werken niet (indirect) toch bij de landbouw terechtkomen.

5.5 Mogelijkheden voor gefaseerde invoering

In Midden-Delfland is al sinds medio 2002 budget beschikbaar is voor betaling van groene diensten. Het feit dat het waarschijnlijk tot 2006 duurt voor er kan worden gestart met belangrijke delen van het puntensysteem, is voor zowel de gemeenten, de betrokken organisaties en de agrariërs zeer teleurstellend. De gemeenten zien zich hier gemangeld tussen de urgentie om het gebied te 'revitaliseren', c.q. de wens om snel te starten, en de noodzaak om de besteding van fondsmiddelen volgens de regelen der kunst te laten verlopen.

Een tussenweg is het starten met zaken die niet hoeven te wachten op de uitkomst van de staatssteunprocedure (zie ook § 5.4):

1. *Niet toetsingsplichtige zaken*, zoals (naar onze inschatting):
  - a. de maatregelen uit de categorie 'educatie' (ontvangst en rondleiding van bezoekers tegen een uurvergoeding);
  - b. activiteiten in de sfeer van planvorming. Bijvoorbeeld: het opstellen van weidevogel-mozaïekplannen;
  - c. betalingen aan niet-agrariërs. Uit een oogpunt van 'gelijke behandeling' en gezien de doelen van het Groenfonds lijkt dat een minder gelukkige keuze.

2. Gebruik maken van de aanstaande *'de minimis'-mogelijkheid voor de landbouw*. Zoals gezegd zijn hieraan wel beperkingen en risico's verbonden.
3. Gebruik maken van de *vrijstellingsverordening*. Daaronder vallen naar onze inschatting:
  - a. eenmalige investeringen in herstel van landschapselementen;
  - b. eenmalige uitgaven voor het opknappen van waardevolle (historische) gebouwen of andere 'erfgoedelementen' in het landschap;
  - c. alle andere denkbare eenmalige uitgaven in de sfeer van milieu, natuur, landschap en/of cultuurhistorie.

Onder de Vrijstellingsverordening moeten de plannen (budgetten, maatregelen) tevoren worden gemeld aan Brussel en openbaar worden gemaakt op het Internet. Vervolgens moeten periodieke rapportages worden opgesteld over de voortgang en effecten.

Inmiddels heeft de gemeente Midden-Delfland kenbaar gemaakt bij voorkeur per 1 januari 2005 te willen starten met zaken die snel kunnen starten, en met name gebruik te willen maken van de vrijstellingsverordening. Ook de werkgroep van Vockestaert en WLTO is hiermee inmiddels akkoord, na aanvankelijke aarzeling – een dergelijke start levert immers nog geen structurele bijdrage aan de versterking van het landelijk gebied van Midden-Delfland. Ook kan het soms riskant zijn om eenmalige investeringen te steunen zonder dat er zicht is op duurzaam beheer. Andersom moet subsidie voor eenmalige maatregelen altijd gepaard gaan met de plicht tot duurzaam onderhoud, dus met verplichte deelname aan het puntensysteem zodra dat wordt goedgekeurd.

Op het moment van schrijven bereiden werkgroep en gemeente een plan van aanpak voor om begin 2005 te starten met eenmalige maatregelen. Omdat deze in de bedrijfsnatuurplannen juist het minst goed in beeld zijn gebracht, vergt deze start een lijst van zinvolle, te steunen maatregelen en een zorgvuldige voorintekening (planmatige aanpak) op deze maatregelen.

Bijlage: Toelichting op de maatregelen van het punten-systeem

Box 1: onbetaalde maatregelen (basisvoorwaarden voor deelname)

De volgende maatregelen zijn te beschouwen als een regionale in vulling van 'goede landbouwpraktijk':

1. Lidmaatschap agrarische natuurvereniging. Deelnemers dienen lid te zijn van de Vereniging voor Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer 'Vockestaert' en gronden te hebben binnen het gebied van het Reconstructiegebied Midden-Delfland, aangevuld met de Groeneveldse polder
2. In bezit van een bedrijfsnatuurplan. In 2004 en begin 2004 heeft Vockestaert grondgebruikers de mogelijkheid geboden om met subsidie een bedrijfsnatuurplan te laten opstellen door een medewerker van Vockestaert, begeleid door Landschapsbeheer Zuid-Holland. Voorjaar 2004 hebben hiervan ca 55 grondgebruikers gebruik gemaakt. Alleen deze mensen kunnen deelnemen aan het puntensysteem.
3. Representatief bedrijf / opgeruimd erf. Van bedrijven die groene diensten leveren, mag worden verwacht dat hun bedrijf (incl. het erf, dat immers het visitekaartje vormt) een positieve uitstraling heeft op de omgeving, c.q. op passanten.
4. Deelname aan weidevogelbescherming. Omdat het puntensysteem voor groene diensten aanvullend is op bestaande subsidieregelingen voor natuur- en landschapsbeheer, mag worden verwacht dat de deelnemers zich ook op andere terreinen inspannen voor natuur en landschap. Deelname aan weidevogelbescherming is daarbij een minimumvereiste. Hiervoor zijn twee mogelijkheden:
  - deelname aan betaalde bescherming via de Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer;
  - deelname aan de onbetaalde bescherming (nestbescherming), gecoördineerd door Landschapsbeheer Zuid-Holland.

Box 2: basis-landschapspremie (vast aantal punten voor hele box)

Om in aanmerking te komen voor de basis-landschapspremie gelden de volgende bepalingen:

1. Instandhouden kavel- en perceelsstructuur. Er mogen geen wijzigingen worden aangebracht in de vorm van percelen, in de bodemstructuur en in het aanwezige reliëf.
2. De volgende elementen worden met name ontzien bij grondbewerking: kreekkruggen en oude lengtebedijkingen.
3. Instandhouden sloot- en greppelpatronen. Er mogen geen wijzigingen worden aangebracht in de ligging en loop van aanwezige sloten en greppels.
4. Instandhouden bestaande landschapselementen. Er vindt geen moedwillige aantasting plaats van natuur- en landschapselementen die op of langs de percelen zijn gelegen (dus buiten het erf).
5. Instandhouden van historische gebouwen. Er vindt geen moedwillige aantasting plaats van karakteristieke historische bedrijfsgebouwen. Vockestaert beoordeelt welke gebouwen kwalificeren als 'karakteristiek' of 'historisch'.
6. Instandhouden grasland. De percelen zijn en blijven in gebruik als grasland. Graslandvernieuwing is toegestaan, scheuren van grasland voor andere teelten niet.
7. Alleen pleksgewijze chemische onkruidbestrijding in grasland.
8. Weidegang (rund)vee. Als op het bedrijf rundvee aanwezig is, vindt hiermee beweiding plaats, en wel tenminste 150 dagen per jaar (incl. de dagen dat 's nachts wordt opgestald).

Box 3: maatregelen die afzonderlijk punten opleveren

1. Beweiding met zeldzame huisdierrassen

- a. er wordt beweid met 'erkende' zeldzame huisdierrassen, te weten:
  - zeldzame runderrassen (Lakenvelder, blaarkop, brandrood rund) met een bloedvoering van minimaal 87,5%;
  - schapenrassen (bijv. Blauwe Texelaar, Schoonebeeker, Zeeuws/Fries melkschaap, zwartbles);
- b. met deze huisdieren vindt beweiding plaats, en wel tenminste 150 dagen per jaar (incl. de dagen dat 's nachts wordt opgestald);
- c. de maximum veebezetting over het gehele bedrijf is 2,5 gve per ha voedergewassen.

2. Gedogen van overwinterende ganzen en andere grazende vogels

Overwinterende ganzen en andere grazende vogels worden gedurende vijf maanden gedoogd: van 1 november tot 1 april.

3. Gedogen van overzomerende ganzen

In het groeiseizoen worden foeragerende en broedende ganzen (m.n. grauwe gans) gedoogd.

4. Gebruik van een wildredder bij het maaien

Gedurende het broedseizoen, c.q. bij de eerste grassnede wordt bij het maaien een wildredder aan trekker of cyclomaaier bevestigd die door het nog te maaien gras sleept. Vluchtende vogels worden ontzien en zonodig naar een ander perceel verplaatst.

5. Toepassen van uitgekende mozaïekplanning graslandgebruik

Het gaat hier om het creëren van een 'mozaïekpatroon' in het graslandgebruik terwille van weidevogels. Hiermee is in Waterland ervaring opgedaan en sinds 2003 ook in zes andere regio's (waaronder de Klaas Engelbrechtpolder in Midden-Delfland) op basis van een driejarig experiment in het kader van "Nederland – Gruttoland". Dit betekent dat het graslandgebruiksplan zo wordt opgesteld dat er voor weidevogels een doelmatige afwisseling is van maaipercelen en beweide percelen, en dat naast elkaar liggende maaipercelen niet allemaal op dezelfde dag worden gemaaid. De bepalingen zijn:

- in samenspraak met de agrarische natuurvereniging wordt een graslandmozaïekplan opgesteld. Hiervan kan alleen in overleg met de vereniging worden afgeweken;
- gedurende het broedseizoen wordt het graslandgebruik zorgvuldig vastgelegd (graslandkalender);
- de rijsnelheid bij maaien, schudden en wiersen wordt teruggebracht tot ca 6 km/u;
- in mei worden minimaal 2 maaitrappen (met een tussentijd van 7 dagen) gecreëerd;
- deze maaitrappen sluiten idealiter aan op één of meer maaitrappen in juni (betaald via de SAN).

6. Instandhouden oud grasland (>10 jaar)

De premie geldt alleen voor percelen oud grasland. Deze moeten als zodanig zijn gekwalificeerd door de agrarische natuurvereniging. De percelen moeten gedurende de looptijd van het contract in hun oude staat worden behouden. Dat wil zeggen dat de volgende bepalingen van kracht zijn:

- er moet een contract zijn of worden gesloten voor de basis-landschapspremie;
- de percelen mogen niet worden gescheurd, er vindt geen herinzaai, doorzaai of enigerlei vorm van onkruidbestrijding plaats. Pleksgewijze bestrijding van probleemonkruiden is toegestaan, volvelds bestrijding van probleemonkruiden is alleen toegestaan in overleg met de agrarische natuurvereniging.

7. Onderhoud van geriefhoutbosjes

- het geriefhoutbosje wordt eens per 10 jaar afgezet;
- het afzetten gebeurt maximaal 0,5 meter boven het maaiveld, of – als de stobbe hoger is – direct boven de stobbe;
- de werkzaamheden worden verricht in het winterseizoen (tussen 1 september en 1 april);
- in of in de directe omgeving van het element vinden geen werkzaamheden plaats die het element kunnen schaden, zoals toepassing van chemische bestrijdingsmiddelen en meststoffen, branden of begrazen van het element.

8. Onderhoud van houtsingels

- de singel wordt eens per 10 jaar afgezet;
- het afzetten gebeurt maximaal 0,5 meter boven het maaiveld, of – als de stobbe hoger is – direct boven de stobbe;
- de werkzaamheden worden verricht in het winterseizoen (tussen 1 september en 1 april);
- in of in de directe omgeving van het element vinden geen werkzaamheden plaats die het element kunnen schaden, zoals toepassing van chemische bestrijdingsmiddelen en meststoffen, branden of begrazen van het element.

9. Onderhoud van elzensingels

- de singel wordt eens per 10 jaar afgezet;
- het afzetten gebeurt minimaal 10 cm en maximaal 30 cm boven het maaiveld;
- de werkzaamheden worden verricht in het winterseizoen (tussen 1 september en 1 april);
- in of in de directe omgeving van het element vinden geen werkzaamheden plaats die het element kunnen schaden, zoals toepassing van chemische bestrijdingsmiddelen en meststoffen, branden of begrazen van het element.

10. Onderhoud van hagen en heggen

- de haag wordt eens in de 4-6 jaar gesnoeid;
- de werkzaamheden worden verricht in het winterseizoen (tussen 1 september en 1 april);
- in of in de directe omgeving van het element vinden geen werkzaamheden plaats die het element kunnen schaden, zoals toepassing van chemische bestrijdingsmiddelen en meststoffen, branden of begrazen van het element.

11. Onderhoud van knotbomen

- de boom wordt eens in de drie jaar afgezet;
- het afzetten gebeurt direct boven de stobbe;
- de werkzaamheden worden verricht in het winterseizoen (tussen 1 september en 1 april);
- in of in de directe omgeving van het element vinden geen werkzaamheden plaats die het element kunnen schaden, zoals toepassing van chemische bestrijdingsmiddelen en meststoffen, branden of begrazen van het element.

12. Onderhoud van leibomen

- de boom wordt jaarlijks gesnoeid;
- de werkzaamheden worden verricht in het winterseizoen (tussen 1 september en 1 april);
- in of in de directe omgeving van het element vinden geen werkzaamheden plaats die het element kunnen schaden, zoals toepassing van chemische bestrijdingsmiddelen en meststoffen, branden of begrazen van het element.

13. Onderhoud van hoogstamfruit

- de boom wordt jaarlijks gesnoeid;
- de werkzaamheden worden verricht in het winterseizoen (tussen 1 september en 1 april);
- in of in de directe omgeving van het element vinden geen werkzaamheden plaats die het element kunnen schaden, zoals toepassing van chemische bestrijdingsmiddelen en meststoffen, branden of begrazen van het element;
- zo nodig wordt de boom periodiek (eens per x jaar, afhankelijk van het type fruitboom) ingeboet.

14. Onderhoud van erfbeplanting

Omdat de vergoeding hier sterk afhankelijk is van de aanwezige beplantingen, kunnen we hiervoor bezwaarlijk normbedragen hanteren. Hier vindt vergoeding plaats op basis van een begroting in het opgestelde bedrijfsnatuurplan of op basis van een offerte van de grondgebruiker. In het laatste geval vindt toetsing daarvan plaats door de agrarische natuurvereniging en/of Landschapsbeheer Zuid-Holland, in het eerste geval heeft die toetsing reeds plaatsgevonden.

15. Onderhoud van rietkragen / rietlanden

- tenminste 90% van het riet wordt jaarlijks gemaaid. Het gemaaid wordt afgevoerd;
- de werkzaamheden worden verricht in het winterseizoen (tussen 1 september en 1 april);
- in of in de directe omgeving van het element vinden geen werkzaamheden plaats die het element kunnen schaden, zoals toepassing van chemische bestrijdingsmiddelen en meststoffen, branden of begrazen van het element.

16. Onderhoud natuurlijke oevers

Er wordt een beschoeiing van wilgentenen aangebracht, waarachter zich (tussen schoeiing en land) een verlandingsstrook ontwikkelt met aan de waterzijde een rietkraag en aan de landzijde

een hooilandstrook. De strook wordt afgerasterd om begrazing (en te water raken van vee) te voorkomen. Deze maatregel levert waterinwaarts enige 'landaanwinning' op die de oeverafslag langs bredere wateren stopt of beperkt.

De aanleg van de natuurlijke oever zien we als aparte activiteit; hier gaat het om het jaarlijks beheer van de moerasstrook. Hiervoor gelden de volgende bepalingen:

- de moerasstrook wordt jaarlijks gemaaid en het gemaaid wordt afgevoerd;
- in of in de directe omgeving van het element vinden geen werkzaamheden plaats die het element kunnen schaden, zoals toepassing van chemische bestrijdingsmiddelen en meststoffen, branden of begrazen van het element.

17. Onderhoud van terrastaluds

Een slootkant of kopeind wordt afgegraven (bijvoorbeeld over een lengte van 50 m en een breedte van 2 m) tot ongeveer 10 cm boven het slootpeil, zodat moerassige strook ontstaat. Zo kan sneller en meer natuurwinst ontstaan dan in een 'gewone' slootkant.

De aanleg van het terrastalud zien we als aparte activiteit; hier gaat het om het jaarlijks beheer van de moerasstrook. Hiervoor gelden de volgende bepalingen:

- de moerasstrook wordt jaarlijks gemaaid en het gemaaid wordt afgevoerd;
- in of in de directe omgeving van het element vinden geen werkzaamheden plaats die het element kunnen schaden, zoals toepassing van chemische bestrijdingsmiddelen en meststoffen, branden of begrazen van het element.

18. Onderhoud van poelen

- de poel wordt regelmatig op diepte gehouden en geschoond van onrechtmatigheden en/of overtollige begroeiing;
- de waterdiepte in de diepste delen is in de periode van 1 oktober tot 1 april tenminste 0,5 m;
- eens per 10 jaar vindt 'groot onderhoud' plaats en wordt de poel uitgebaggerd;
- de werkzaamheden worden verricht tussen 1 september en 15 oktober;
- in of in de directe omgeving van het element vinden geen werkzaamheden plaats die het element kunnen schaden, zoals toepassing van chemische bestrijdingsmiddelen en meststoffen, of branden;
- er vindt geen wateronttrekking plaats anders dan door drenking van vee uit aanpalende percelen.

19. Onderhoud historisch hoofdgebouw

a. Woongedeelte

De werkzaamheden bestaan uit:

- jaarlijks: goten schoonmaken, dakpannen recht leggen, nokken en schoorstenen controleren;
- vierjaarlijks: schilderwerk;
- twaalfjaarlijks: plaatselijk voegwerk, partiële reparatie kozijn/raam/deur en overig gevelherstel.

De meerkosten zijn hier gesteld op 15% van de totale kosten.

b. Stalgedeelte

De werkzaamheden bestaan uit:

- jaarlijks: goten schoonmaken, dakpannen recht leggen, nokken en schoorstenen controleren;
- vierjaarlijks: schilderwerk;

- twaalfjaarlijks: plaatselijk voegwerk, partiële reparatie kozijn/raam/deur en overig gevelherstel;
  - tienjaarlijks: behandelen tegen houtworm, boktor en schimmels.
- De meerkosten zijn hier gesteld op 30% van de totale kosten.

20. Onderhoud historische bijgebouwen

a. Karakteristieke bijgebouwen steen

De werkzaamheden omvatten:

- jaarlijks: goten schoonmaken, dakpannen recht leggen, nokken controleren;
- vijfjaarlijks: schilderwerk;
- vijftienjaarlijks: plaatselijk voegwerk, partiële reparatie kozijn/raam/deur en overig gevelherstel;
- tienjaarlijks: behandelen tegen houtworm, boktor en schimmels.

De meerkosten zijn hier gesteld op 20% van de totale kosten.

b. Karakteristieke bijgebouwen hout

De werkzaamheden omvatten:

- jaarlijks: goten schoonmaken, dakpannen recht leggen, nokken controleren;
- driejaarlijks: schilderwerk;
- twaalfjaarlijks: plaatselijk voegwerk, partiële reparatie kozijn/raam/deur en overig gevelherstel;
- tienjaarlijks: behandelen tegen houtworm, boktor en schimmels.

De meerkosten zijn hier gesteld op 20% van de totale kosten.

c. Reguliere bijgebouwen steen

De werkzaamheden omvatten:

- jaarlijks: goten schoonmaken, dakpannen recht leggen, nokken controleren;
- vijfjaarlijks: schilderwerk;
- vijftienjaarlijks: plaatselijk voegwerk, partiële reparatie kozijn/raam/deur en overig gevelherstel;
- tienjaarlijks: behandelen tegen houtworm, boktor en schimmels.

De meerkosten zijn hier gesteld op 5% van de totale kosten.

d. Reguliere bijgebouwen hout

De werkzaamheden omvatten:

- jaarlijks: goten schoonmaken, dakpannen recht leggen, nokken controleren;
- driejaarlijks: schilderwerk;
- twaalfjaarlijks: plaatselijk voegwerk, partiële reparatie kozijn/raam/deur en overig gevelherstel;
- tienjaarlijks: behandelen tegen houtworm, boktor en schimmels.

De meerkosten zijn hier gesteld op 10% van de totale kosten.

e. Open hooiberg betonpalen / stalen kap

Het gaat hier om algemeen conserverend onderhoud, uit te voeren eens in de vier jaar. De meerkosten zijn hier gesteld op 30% van de totale kosten.

21. Karakteristieke bijzondere bijgebouwen

a. Open hooiberg met houten roeden en kap

De werkzaamheden bestaan uit:

- tweejaarlijks: onderhoud en conservering houtconstructies;
  - achtjaarlijks: constructief herstel, gedeeltelijke vervanging houten onderdelen.
- De meerkosten zijn hier gesteld op 40% van de totale kosten.

b. Historische onderdelen boenhok

De werkzaamheden bestaan uit tienjaarlijks onderhoud en conservering van elementen als bakoven en waterfornuis. De meerkosten zijn hier gesteld op 50% van de totale kosten.

c. Karnmolen steen

De werkzaamheden bestaan uit:

- exterieur: vierjaarlijks schilderwerk en algemeen conserverend onderhoud. Totale kosten: € 300,- (5 uur vakman/schilder à €60,- incl. BTW en materiaal), waarvan €120,- meerkosten. Jaarlijkse meerkosten: €30,-;
- interieur: vijfjaarlijks algemeen conserverend onderhoud. Kosten: €67,- (ruim 2,5 uur eigen arbeid à €25,-), waarvan €40,- meerkosten. Jaarlijkse meerkosten: €8,-.

De meerkosten zijn hier gesteld op 40% van de totale kosten voor het exterieur en 60% van de kosten voor het interieur.

d. Karnmolen hout

De werkzaamheden bestaan uit:

- exterieur: vierjaarlijks schilderwerk en algemeen conserverend onderhoud;
- interieur: vierjaarlijks algemeen conserverend onderhoud.

De meerkosten zijn hier gesteld op 50% van de totale kosten voor het exterieur en 60% van de kosten voor het interieur.

e. Melkhuisje steen

De werkzaamheden bestaan uit:

- exterieur: vijfjaarlijks schilderwerk en algemeen conserverend onderhoud;
- interieur: vijfjaarlijks algemeen conserverend onderhoud.

De meerkosten zijn hier gesteld op 40% van de totale kosten.

f. Melkhuisje hout

De werkzaamheden bestaan uit:

- exterieur: vierjaarlijks schilderwerk en algemeen conserverend onderhoud;
- interieur: vierjaarlijks algemeen conserverend onderhoud.

De meerkosten zijn hier gesteld op 50% van de totale kosten.

g. Bakhuisje

De werkzaamheden bestaan uit:

- exterieur: vijfjaarlijks schilderwerk en algemeen conserverend onderhoud;
- interieur: vijfjaarlijks algemeen conserverend onderhoud.

De meerkosten zijn hier gesteld op 50% van de totale kosten voor het exterieur en 40% van de kosten voor het interieur.

h. Zomerhuisje

De werkzaamheden bestaan uit:

- exterieur: vijfjaarlijks schilderwerk en algemeen conserverend onderhoud;
- interieur: vijfjaarlijks algemeen conserverend onderhoud.

De meerkosten zijn hier gesteld op 40% van de totale kosten voor het exterieur en 30% van de kosten voor het interieur.

i. Prieel

De werkzaamheden bestaan uit:

- exterieur: driejaarlijks schilderwerk en algemeen conserverend onderhoud;
- interieur: driejaarlijks algemeen conserverend onderhoud.

De meerkosten zijn hier gesteld op 60% van de totale kosten voor het exterieur en 40% van de kosten voor het interieur.

j. Buiten-w.c.

De werkzaamheden bestaan uit:

- exterieur: vierjaarlijks schilderwerk en algemeen conserverend onderhoud;
- interieur: achtjaarlijks algemeen conserverend onderhoud.

De meerkosten zijn hier gesteld op 70% van de totale kosten.

k. Melkbocht

De werkzaamheden bestaan uit:

- geteerd houten gebouw: zesjaarlijks algemeen conserverend onderhoud;
- jaarlijks instandhouden van de verharding en omheining.

De meerkosten zijn hier gesteld op 30% van de totale kosten voor het gebouwde gedeelte en 100% van de kosten voor het instandhouden van de verharding en omheining.

l. Originele waterput

De maatregelen bestaan uit tienjaarlijks algemeen conserverend onderhoud. De meerkosten zijn hier gesteld op 30% van de totale kosten.

m. Oude betonnen grassilo

De maatregelen bestaan uit vijfjaarlijks algemeen conserverend onderhoud. De meerkosten zijn hier gesteld op 40% van de totale kosten.

n. Rieten dak alle gebouwde elementen

De maatregelen bestaan uit het vijfjaarlijks opstoppen of inboeten van het riet. De meerkosten zijn hier gesteld op 30% van de totale kosten.

D. Karakteristieke elementen erf en omgeving

a. Boerentuin

Werkzaamheden: het jaarrond exploiteren van een kenmerkende boerentuin van minimaal 50 m².

b. Oude klinkerbestrating

De maatregelen bestaan uit het vijfjaarlijks herbestraten, c.q. ophalen van de bestrating. De meerkosten zijn hier gesteld op 20% van de totale kosten.

c. Erfverharding grind

De maatregelen bestaan uit het jaarlijks bijhouden en aanvullen van het grind. De meerkosten zijn hier gesteld op 15% van de totale kosten.

d. Stenen heultje (vaste brug)

De maatregelen bestaan uit het tienjaarlijks herstel van metsel- en voegwerk. De meerkosten zijn hier gesteld op 60% van de totale kosten.

e. Metalen haaltje (ophaalbrug)

De maatregelen bestaan uit het zesjaarlijks conserveren en schilderen van het staal. De meerkosten zijn hier gesteld op 30% van de totale kosten.

f. Weidemolen

De maatregelen bestaan uit:

- jaarlijks smeren van de molen;
- zesjaarlijks herstellen en schilderen van de molen;
- jaarlijks extra slootonderhoud in de directe omgeving van de molen (zorgen voor voldoende waterdiepte).

De meerkosten zijn hier gesteld op 100% van de totale onderhoudskosten.

